

NHÀ KHOA HỌC CHÂN ĐẤT VỚI NHỮNG GIẢI THƯỞNG XUẤT SẮC VỀ MÔI TRƯỜNG

PHONG ĐIỀN

Đây là lần thứ ba trong vòng ba năm liên tiếp tôi nghe tin ông vinh dự được Tổng Giám đốc Đài Tiếng nói Việt Nam tặng giấy khen vì những tìm tòi, phát kiến khoa học của ông về đề tài bảo vệ môi trường, tiết kiệm năng lượng, bản đồ báo bão thông dụng... do cơ quan này phối hợp với Bộ Tài nguyên và Môi trường tổ chức. Người đàn ông mà tôi đang đề cập trong câu chuyện này là ông Lê Văn Thừa ở thôn Tiên, xã Võ Ninh, huyện Quảng Ninh, tỉnh Quảng Bình. Người dân địa phương quen gọi ông là ông Thừa “môi trường”.

* Chuyện về ông Thừa “môi trường”

Phần vì tò mò, phần vì nhiều lần lướt web nên tìm thấy tên tuổi của ông xuất hiện khá nhiều trên nhiều tờ báo, tạp chí, đặc biệt là ở báo điện tử VOVNEWS có đăng một số bài viết của ông, từ đó tôi mới nảy ra ý định tìm đến nhà ông để hình dung rõ hơn về công việc và con người liên tục gặt hái những giải thưởng về môi trường, do Đài Tiếng nói Việt Nam và Bộ Tài nguyên và Môi trường phối hợp tổ chức, với sự tài trợ của Tập đoàn Alcoa. Tôi đến nhà ông khi ông mới chân ướt chân ráo từ thủ đô Hà Nội trở về, sau khi nhận giải thưởng xuất sắc chủ đề “môi trường và phát triển” năm 2007, trong niềm vui tràn ngập lẫn sự tự hào không thể giấu hết trên khuôn mặt và trong câu chuyện của ông. Thấy người lạ chớ sủa ăng ẳng ngoài cửa nhưng người đàn ông mà tôi cần gặp mái tóc pha lẫn tiêu muối thì

vẫn hai mắt dính vào màn hình Computer, hai bàn tay gõ gõ bàn phím. Ông bật mí là đang tranh thủ viết thư để mail cho mấy người bạn chia sẻ về giải thưởng vừa rồi. Tôi bày tỏ sự ngưỡng mộ và chúc mừng ông về những giải thưởng mà ông vừa nhận được.

Khi đụng chạm đến đề tài mà ông vừa gặt hái được giải thưởng như khai đúng mạch, ông mô tả khá chi tiết về đề tài vừa đạt giải xuất sắc là “bê tông hóa”. Theo quan điểm của ông thì đất nước ta đang còn nghèo, trong tiến trình xây dựng đất nước cần huy động nhiều nguồn tài nguyên vào việc xây dựng cơ sở hạ tầng. Trong đó, rất nhiều nguyên liệu từ thiên nhiên như đất, đá để san lấp mặt bằng và xây dựng đường sá, cầu cống sẽ làm môi trường bị tổn hại. Còn mấy năm gần đây thì xuất hiện cụm từ “bê tông hóa”. Cụm từ này xuyên suốt trong việc phát triển hệ thống giao thông, diễn ra từ nông thôn đến thành thị, ở đâu cũng đang phấn đấu bê tông hóa nông thôn, thành thị, kênh mương, cầu cống. Vậy nhưng tinh tâm nghĩ kỹ lại thì con người đang vô tình lấn chiếm dần phần đất để cây cối sinh sôi phát triển, đồng thời thu hẹp không gian sống của cây xanh. Kế đến là nạn chặt phá rừng diễn ra khắp nơi, tác động trực tiếp đến môi trường, cuộc sống, mà cụ thể là nạn lũ lụt hầu như năm nào cũng hoành hành ở miền Trung, nguyên nhân sâu xa là do phòng hộ đầu nguồn bị thu hẹp, nên lũ lụt mới hung hãn đến như vậy. Thêm vào đó, diện tích cây xanh bị thu hẹp từ việc bê tông hóa

quá mức cần thiết cũng cho mạch nước ngầm bị suy kiệt và dẫn đến việc thiếu nước sinh hoạt nghiêm trọng...

Cũng theo ông vì con người sợ đất, rác, sợ bẩn nên mới ô ạt bê tông hóa tất cả những thứ gì có thể bê tông được, kể cả trong nhà ra ngoài sân, mà theo như ông diễn đạt trong đề tài dự thi, đó là điều tệ hại cho mai sau. Và trước mắt là nạn lũ lụt và hạn chế bóng mát cây xanh, điều hòa khí hậu. Vậy thì bên cạnh việc tối ưu hóa các vấn đề bê tông hóa, cuối cùng chung quy lại cũng sẽ có hệ lụy hoặc ảnh hưởng đến môi trường. Tính hai mặt đó, sẽ trở ngược lại tác động vào cuộc sống và thế hệ mai sau...

Hóa ra ở con người nông dân say mê nghiên cứu này khá thú vị, khác biệt với cái dáng vẻ bề ngoài cao lồng khồng, với cặp kính trễ nãi, luôn trầm ngâm, suy tư, nhưng trong lòng lại trỗi dậy niềm đam mê nghiên cứu và những quan điểm khoa học mang tính ứng dụng thực tiễn, cùng những suy diễn đầy mâu thuẫn về cuộc sống để dẫn đến những phát kiến của ông. Và trong xoay quanh câu chuyện và phát kiến của ông còn phảng phất chút “triết lý nhà Phật” là con người ta “sinh ra từ cát bụi, rồi trở về với cát bụi”, vậy cứ chi cứ sợ bụi, sợ đất, sợ bẩn. Ông thì khác, ông yêu quý đất, yêu quý cây cỏ, yêu quý nguồn nước, yêu quý những động cát vàng nháy nhót theo từng cơn gió, yêu quý làng quê nơi chôn rau cắt rốn của mình. Chung quy lại tất các phát kiến đó đều xuất phát từ quy luật tự nhiên và tồn tại trong dân gian, cộng đồng mình sinh sống, nếu anh không tuân theo quy luật đó anh sẽ bị đào thải. Ông Thừa bày tỏ quan điểm về cách làm khoa học của mình như vậy!

* Sự nghiệp khoa học ở tuổi ngũ tuần

Không phải đến lúc ngũ tuần ông mới liên tiếp cho ra đời một loạt phát kiến được nhiều báo, đài đăng tải, mà ông đeo đuổi cái

niềm say mê nghiên cứu tìm tòi từ nhỏ, ham đọc sách Đông - Tây, kim cổ, lớn lên đi bộ đội Hải quân vùng V, sau đó sang Campuchia làm nghĩa vụ gần 10 năm. Năm 2005 - 2006, trong một lần nghe radio, ông biết được Đài Tiếng nói Việt Nam phối hợp với Bộ Tài nguyên - Môi trường tổ chức cuộc thi với chủ đề “môi trường và phát triển”, nhận thấy mình có thể tham gia được, máu đam mê nghiên cứu cứ thế dâng trào lên, thế là ông đem những hiểu biết về thiên nhiên, môi trường trên địa bàn ông sinh sống đem đi thi thử và gặt hái được nhiều thành công vượt qua ngoài mong đợi của ông.

Lần tham dự đầu tiên (2005-2006) ông gửi 6 đề tài tham dự, và đạt giải ba, năm 2007, ông gửi 4 đề tài, trong đó có hai đề tài đáng quan tâm là cây rười bảo vệ cát và bê tông hóa, cả hai đề tài này đều lọt vào giải, trong đó có một giải xuất sắc. Ngoài các giải thưởng về đề tài môi trường, ông còn có các sáng kiến về tiết kiệm năng lượng từ việc sử dụng đèn sợi đốt, đạt giải khuyến khích. Đặc biệt là đề tài “bản đồ theo dõi bão thông dụng” thu hút được sự quan tâm của nhiều người. Một khán giả nghe đài ở tận Bạc Liêu tên là Tới đã viết thư, gọi điện thoại cho ông xin bản đồ báo bão để phổ biến cho bà con đi biển ở quê anh. Còn một thính giả nghe đài ở Hà Nội đã gửi vào hộp thư điện tử của ông bày tỏ sự ngưỡng mộ và khuyến khích ông nên in nhiều tấm bản đồ như thế để phổ biến cho ngư dân đi biển. Tôi rất tâm đắc về tấm bản đồ này, vì nó rất tiện dụng, dễ sử dụng và rất hữu ích đối với ngư dân đi biển.

Ông mong muốn các phát kiến đó được công bố và mạnh dạn áp dụng vào thực tiễn để nhiều người hiểu và làm theo. Vì tất cả những công trình của ông đều khá đơn giản và không tốn kém nhiều lại gắn gũi với cuộc sống lao động, sinh hoạt, sản xuất hàng ngày.

Ông còn bộc bạch, “đây là thời gian tôi làm việc hăng say và tích cực nhất, hình như cuộc sống của tôi đang thăng hoa”. Gặt hái được những giải thưởng qua các phát kiến giúp ông tự tin hơn trong các đề tài tiếp theo, và điều căn bản là biết được suy nghĩ và việc làm của mình đi đúng hướng. Vì ở vùng quê ông sinh sống, làm nghề nông, đôi khi khó đem những điều mà mình biết được ra giải bày để tìm sự đồng tình. Cũng có ý kiến ngược lại, nhưng ông vẫn không ngại. Theo ông cái chính là phải tự tin vào bản thân mình, cộng với sự tìm tòi nghiên cứu thử nghiệm mới đem ra dự giải. Ông thổ lộ, tôi làm việc “đơn thương độc mã” nên đôi khi cũng cảm thấy đuối, may nhờ có bà vợ dịu hiền ở bên động viên, nhưng cứ nghĩ tình cảnh quê mình còn nhiều cái khó và khắc nghiệt, mưa nắng thất thường, mưa lụt triền miên khiến nguồn nước bị ô nhiễm. Dựa trên quy luật hệ thống bình thông nhau, thế là ông nghĩ ra cách bịt kín miệng giếng bằng nilong để nước bản khỏi lọt vào để khi nước rút có nước sạch mà dùng. Rồi thì vấn nạn cát bay cát, cát nhảy, với bao thế hệ gia đình ông đều sống chung thủy với những đống cát vàng nhảy vọt, qua quan sát và khảo nghiệm, ông rút ra một điều là chỉ có cây rươi mới là giải pháp hữu hiệu để ngăn cát khỏi di chuyển, xâm lấn đất thổ cư. Đây là loại cây thân cỏ, chỉ lớn bằng que tăm xe gắn máy, nhưng khá cứng, chịu hạn tốt, ngăn cát bay rất tốt. Phát kiến đạt giải xuất sắc vừa rồi cũng là dựa trên sự đúc kết, suy ngẫm về sử dụng tài nguyên thiên nhiên, sự tác động, và hài hòa xung quanh môi trường sống của con người. Tất cả các công trình nghiên cứu của ông đều hết sức gắn gũi với cuộc sống, trong đó có công trình mang ý nghĩa thực tiễn xã hội cao, đó là “tấm bản đồ báo bão thông dụng”, dành

cho ngư dân đi biển biết được hướng đi của bão để chủ động tìm nơi trú ẩn. Ông bày tỏ, công trình này xuất phát từ khi cơn bão Chanchu đi qua khiến ngư dân lúng túng không biết phương hướng đường bão đi, rất tiếc là ông không đủ sức để in 7 màu phổ biến rộng rãi cho bà con. Hy vọng thông qua cuộc thi những người tổ chức sẽ đem áp dụng phổ biến cho bà con ngư dân.

Người nông dân yêu khoa học này hiện đang sinh sống cùng người vợ đảm đang, đang dạy học ở trường làng và hai đứa con đang học đại học tại Hà Nội, mà theo như ông tâm sự đó là “gia đình nhỏ” của mình. Vì say mê khoa học, tự mình mày mò, mà ông đã sử dụng vi tính khá thuần thục. Hiện tại bên cạnh người vợ biết chia sẻ cùng chồng niềm say mê nghiên cứu, ông còn có một người bạn đồng hành không thể thiếu là chiếc computer để ông thỏa chí viết lách, nghiên cứu. Không những thế nhà khoa học “chân đất” này còn rất ham mê tìm tòi, tra cứu thông tin trên mạng internet. Ông nói rằng: “cả xã ni chỉ có tui mới đi tranh máy vi tính kết nối internet ngoài quán với bạn trẻ thôi”. Ông cho biết thêm, sắp tới sẽ tạo blog để kết nối với nhiều bạn bè, khán thính giả nghe đài hơn. Năm 2008, cuộc thi “môi trường và phát triển” do Đài Tiếng nói Việt Nam phối hợp với Bộ Tài nguyên và Môi trường và Tổ chức Bảo tồn Thiên nhiên Quốc tế tại Việt Nam tổ chức được phát động kéo dài đến 31/12/2008, với chủ đề “Biến đổi khí hậu và những ứng xử thân thiện với môi trường”. Ông nói, tôi sẽ có đề tài hay để tham dự cuộc thi này, nhưng nội dung thì tôi chưa tiết lộ.

Chia tay nhà khoa học chân đất, tôi thầm chúc cho ông dồi dào sức khỏe có nhiều phát kiến mới để áp dụng vào thực tiễn.

P.Đ